

Київський національний торговельно-економічний університет
Кафедра публічного управління та адміністрування

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**«ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В
СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ»**

Студента 2 курсу, 8 м групи,
спеціальності 281 «Публічне
управління та адміністрування»
спеціалізації «Публічне
управління та адміністрування»

(підпис студента)

Терехова
Аліна
Олександрівна

Науковий керівник
д.е.н,
доцент

(підпис керівника)

Новікова
Наталія
Леонідівна

Гарант освітньої програми
д.держ.упр.
професор

(підпис гаранта)

Орлова
Наталія
Сергіївна

Київ 2019

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ.....	5
1.1 Сутність поняття соціального захисту та його особливості.....	5
1.2 Роль діяльності органів місцевого самоврядування в сфері соціального захисту	10
РОЗДІЛ 2 ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ В УКРАЇНІ.....	15
2.1 Нормативно-правові засади діяльності органів місцевого самоврядування в сфері соціального захисту в Україні.....	15
2.2 Сучасний стан та особливості діяльності органів місцевого самоврядування в сфері соціального захисту на прикладі Центру соціальної підтримки населення м. Вознесенськ.....	19
РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ....	27
3.1 Резерви активізації діяльності органів місцевого самоврядування в сфері соціального захисту.....	27
3.2 Шляхи підвищення ролі органів місцевого самоврядування в сфері соціального захисту.....	31
ВИСНОВКИ.....	40
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	43

ВСТУП

Актуальність теми. Досвід розвинених країн свідчить про те, що цілеспрямована і планомірна діяльність держави для розвитку соціальної сфери, розробки і впровадження нових методів соціального захисту населення в кінцевому підсумку призведе до динамічного розвитку економіки країни і забезпечить життя населення в більш високому рівні.

Актуальність обраної тематики очевидна в умовах системної економічної кризи в Україні. Кризові явища загострили проблеми в цілому державної і муніципальної соціальної політики та соціального захисту різних соціальних груп зокрема. Це проблеми літнього і молодого населення, інвалідів та дітей-сиріт, неповних та багатодітних сімей, малозабезпечених громадян, непрацюючих. У зв'язку з цим проблеми формування та вдосконалення діяльності органів місцевого самоврядування в сфері соціального захисту населення повинно бути досліджено з позицій всебічного аналізу і оцінки ефективності діючих інститутів.

Об'єктом дослідження є діяльність органів місцевого самоврядування в сфері соціального захисту населення.

Предмет дослідження – теоретичні та прикладні аспекти діяльності органів місцевого самоврядування в сфері соціального захисту населення.

Метою написання роботи є дослідження діяльності органів місцевого самоврядування в сфері соціального захисту населення та наукове обґрунтування рекомендацій, які активізують їх діяльність.

Для досягнення поставленої мети потрібно вирішити наступні *завдання*:

- систематизувати наукові підходи до поняття «соціальний захист» та визначити його особливості;
- обґрунтувати роль діяльності органів місцевого самоврядування в сфері соціального захисту;
- проаналізувати нормативно-правові засади діяльності органів місцевого самоврядування в сфері соціального захисту в Україні;

- дослідити сучасний стан та особливості діяльності органів місцевого самоврядування в сфері соціального захисту в Україні;
- визначити резерви активізації діяльності органів місцевого самоврядування в сфері соціального захисту;
- запропонувати шляхи підвищення ролі органів місцевого самоврядування в сфері соціального захисту.

Методи дослідження. Для досягнення мети випускної кваліфікаційної роботи та вирішення поставлених завдань використано низку загальнонаукових та спеціальних методів дослідження: метод системного підходу та історико-логічний метод – при дослідженні теоретичних аспектів діяльності органів місцевого самоврядування в сфері соціального захисту населення; методи ретроспективного, порівняльного аналізу – при розгляді сучасного стану діяльності Центру соціальної підтримки населення міста Вознесенськ; методи аналізу та синтезу, узагальнення, перехід від абстрактного до конкретного – при розробці рекомендацій щодо підвищення ролі органів місцевого самоврядування в сфері соціального захисту.

Інформаційною базою випускної кваліфікаційної роботи є широке коло наукових джерел: монографічні дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених, публікації у періодичних виданнях, законодавчі та нормативні акти з питань діяльності органів місцевого самоврядування в сфері соціального захисту населення; офіційні статистичні матеріали Центру соціальної підтримки населення міста Вознесенськ, інтернет-джерела.

Випускна кваліфікаційна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 49 сторінок комп'ютерного тексту, у тому числі основний – 43 сторінки, містить 5 таблиць, 1 рисунок, а також список використаних джерел з 60 найменувань.

Результати дослідження опубліковано в статті "Адміністративно-правове регулювання в сфері соціального захисту населення" Публічне управління та адміністрування в умовах суспільних трансформацій. Збірник наукових статей. 2019.- С. 384.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ

1.1 Сутність поняття соціального захисту та його особливості

Перш ніж розглядати сутність і основні напрями діяльності органів місцевого самоврядування в сфері соціального захисту, необхідно з'ясувати, що ж таке соціальний захист населення.

Соціальний захист населення - це система відносин між соціальними групами і державою з приводу збереження влади шляхом досягнення певних цілей в різних сферах суспільного життя, однією з яких є соціальна сфера [47, с.11]. Необхідно відзначити, що не всі вчені оперують у дослідженнях загальним про соціальний захист, що зумовлене вузькопрофільним підходом у межах окремих наук. Систематизуємо формулювання поняття соціального захисту в табл.1.1.

Таблиця 1.1

Визначення поняття «соціальний захист»

Автор	Визначення
Бородіна Є.І.	система задоволення матеріальних, духовних і інших потреб людини
Жерліцин Д.К.	забезпечення матеріальних умов життєдіяльності людини як родової істоти (біологічного виду) і суспільної істоти (людини розумної); організаційну систему духовних передумов; систему соціальних інститутів суспільства, що формують духовну атмосферу; соціокультурну базу, що склалася, у вигляді правил, традицій, які служать соціальному захисту населення
Корнієнко М.	діяльність держави по втіленню в життя цілей і пріоритетних завдань соціальної політики, реалізації сукупності законодавчо закріплених економічних, правових і соціальних гарантій, що забезпечують дотримання найважливіших соціальних прав, у тому числі і на гідний людини рівень життя, необхідний для нормального відтворення і розвитку особи
Куц Ю.О.	комплекс цілеспрямованих конкретних заходів економічного, правового і організаційного характеру для підтримки найуразливіших верств населення, у тому числі і насамперед від негативних проявів (наслідків) процесів перехідного періоду в проведенні реформ і руху до ринку

Джерело: систематизовано автором за [5], [18], [31], [36]

Прикладом особливо спрощеного підходу є формулювання Бородіна Є.І: “Соціальний захист – це система задоволення матеріальних, духовних і інших потреб людини” [5, с.56]. Однак, дане визначення є надто спрощеним.

Цікавим є підхід Д.К.Жерліцина до характеристики системності соціального захисту, завдяки якому соціальний захист населення одночасно можна розглядати як “...забезпечення матеріальних умов життєдіяльності людини як родової істоти (біологічного виду) і суспільної істоти (людини розумної); організаційну систему духовних передумов; систему соціальних інститутів суспільства, що формують духовну атмосферу; соціокультурну базу, що склалася, у вигляді правил, традицій, які служать соціальному захисту населення” [18, с.437].

Корнієнко М. розглядає соціальний захист в широкому сенсі як «діяльність держави по втіленню в життя цілей і пріоритетних завдань соціальної політики, реалізації сукупності законодавчо закріплених економічних, правових і соціальних гарантій, що забезпечують дотримання найважливіших соціальних прав, у тому числі і на гідний людини рівень життя, необхідний для нормального відтворення і розвитку особи» [31, с.349]. Куц Ю.О. розглядає соціальний захист у вузькому сенсі як «комплекс цілеспрямованих конкретних заходів економічного, правового і організаційного характеру для підтримки найуразливіших верств населення, у тому числі і насамперед від негативних проявів (наслідків) процесів перехідного періоду в проведенні реформ і руху до ринку» [36, с.9]. Тим часом, на наш погляд, соціальний захист виходячи з логіки природного відбору і історії розвитку соціуму є безумовною функцією, в першу чергу, окремої людини або малого людського товариства, і тільки тоді – держави як особливого органу управління територіально обмеженим соціумом.

На нашу думку, соціальний захист населення - це комплекс заходів, що вживаються державою, які спрямовані на досягнення соціальних цілей, пов'язаних з поліпшенням якості життя населення, підвищенням суспільного добробуту і забезпеченням соціально-політичної стабільності.

Соціальний захист населення заснований на системі принципів: гуманізм; соціальна справедливість; системність; відкритість; демократизм.

Об'єкт соціального захисту населення - це те, на що вона спрямована. Вчені і дослідники називають об'єктом соціального захисту безпосередньо соціальну сферу і виділяють наступні аспекти: соціальні відносини; суспільство; громадяни; умови життя; діяльність людей і т.д. Виходячи з вище сказаного, об'єктом соціального захисту є населення країни. Також об'єктом соціального захисту можуть виступати окремі громадяни країни і їх групи, які об'єднані будь-якими зв'язками або відносинами [27, с.34].

Суб'єктами соціального захисту є: органи державного управління (законодавчої і виконавчої влади); роботодавці; профспілкові та інші суспільно-політичні структури; установи, які беруть участь безпосередньо в процесі соціального захисту населення. Центральне місце серед суб'єктів соціального захисту займає держава в особі його представницьких, виконавчих і судових органів на загальнодержавному, регіональному і муніципальному рівнях [57, с.33].

Завданням соціального захисту виступають певні умови для раціонального забезпечення цих потреб за рахунок благ, які були створені суспільством в даний момент. Справа в тому, що суспільство складається не тільки з працюючих людей, є і ті, які або ще не працюють (діти, школярі, студенти), або ті, які вже не працюють (пенсіонери та інваліди). Такі категорії громадян потребують захисту, турботи та підтримки як з боку сім'ї, так і з боку держави [59].

Соціальний захист населення як цілісна система взаємодіє із зовнішнім середовищем, що є свідченням його приналежності до відкритих систем. Чим складніше організована цілісна система (а соціальний захист належить саме до таких), тим різноманітніша її взаємодія із середовищем та тим вона чутливіша до зовнішніх умов.

Як функцій можуть виступати такі складові соціального захисту як: забезпечення соціальної стійкості і соціальної безпеки громадян різних категорій населення; забезпечення політичної стабільності влади; забезпечення розподілу економічних ресурсів таким чином, щоб він влаштовував переважну кількість громадян; забезпечення достатнього рівня екологічної безпеки; забезпечення

достатнього рівня соціальної захищеності, і це повинно стосуватися не тільки всього населення в цілому, але і кожної групи, його складової [7].

Соціальний захист населення як суспільний інститут є цілісним системним утворенням, що має певні підсистеми, які, у свою чергу, складаються з окремих елементів (рис. 1.1).

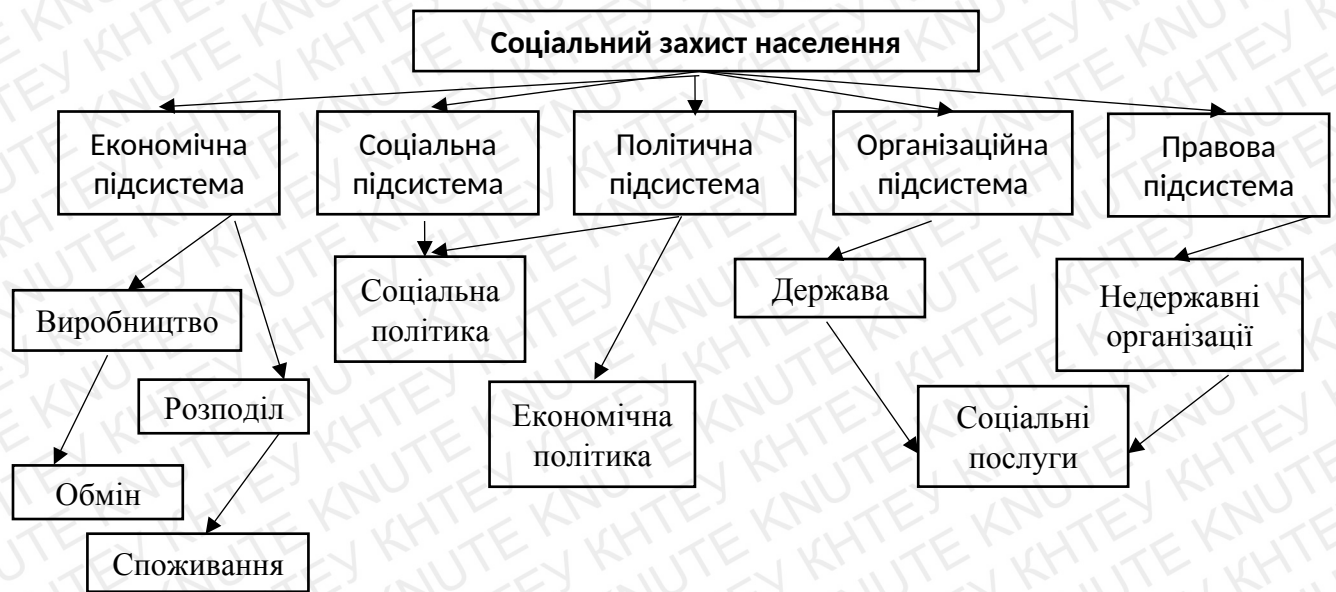

Рис.1.1. Система соціального захисту населення

Джерело: систематизовано автором за [5], [36]

Для реалізації своїх функцій соціального захисту населення держава спирається на такі важелі впливу як: законодавство країни; національний бюджет; система податків і зборів. Соціальний захист населення має самостійність, він здатен, використовуючи свої кошти, сприяти підвищенню рівня добробуту населення країни. Також соціальний захист населення безпосередньо впливає на прагнення громадян до соціального прогресу [13, с.128].

Можна виділити такі типи соціального захисту як: індивідуалістичний; популістський; колективістський. При індивідуалістичному типі соціального захисту пріоритет віддається таким цінностям як: свобода, право вибору. При такому типі соціальна політика спрямована на самодостатність індивіда, його активність, ініціативність, майстерність, професіоналізм. На відміну від індивідуалістичного типу популістський тип соціального захисту спрямований на цінності, потреби натовпу. В основі такого типу лежать обіцянки правлячої еліти

підвищити добробут народу, поліпшити умови праці і життєдіяльності. Соціальний захист колективістського типу орієнтований на справедливість, рівність, пріоритет держави в ранжуванні соціальних благ. При такому типі держава диктує населенню способи задоволення соціальних потреб [28, с.76].

По тимчасовому критерію соціальний захист населення в соціальній політиці держави може бути довготривалим, поточним і ситуативним. Довготривала соціальна політика спрямована на визначення фундаментальних цілей, основних методів їх досягнення, першочергових напрямків розвитку соціальної сфери з боку держави та її органів. Поточна соціальна політика виражається в конкретних соціальних заходах для всього населення в цілому або певних соціальних верств, таких як: своєчасна і повна заробітна плата, допомоги, пенсії, виплати, захист грошових заощаджень і т.д. Ситуативна соціальна політика діє при екстремальних умовах (стихійні лиха, війни), і передбачає одноразові соціальні виплати.

Якщо говорити про масштабність соціального захисту населення в соціальній політиці держави, то тут соціальна політика може бути загальнодержавною, регіональною та місцевою [31, с.351].

Необхідно відзначити, що соціальний захист населення - це одна зі складових соціальної державної політики в цілому. Іншими словами, державна соціальна політика - це основа соціального захисту населення в країні. Соціальна держава, політика якої спрямована на створення умов, що забезпечують гідне життя і вільний розвиток людини. У соціальній державі соціальний захист населення покликаний забезпечити створення умов для гідного життя і вільного розвитку людини, а значить є однією з найважливіших сфер розвитку суспільства в цілому [2, с.15].

Сучасна соціальна політика майже завжди спрямована на підтримку економічної стабільності, але її кінцевою метою все одно є задоволення потреб народу. Найчастіше держава проводить соціальну політику через регіональні та місцеві рівні влади. Також соціальний захист населення можна вважати складовою частиною загальної стратегії держави, яка спрямована безпосередньо

на прийняття рішення, що стосуються людини, її положення в суспільстві. Основною формою проведення соціального захисту є надання соціальних послуг. Якщо говорити про стратегію соціального захисту, то це рішення тих соціальних проблем, які важливі на конкретному історичному етапі розвитку [1, с.307].

Соціальна політика є одним з найважливіших інструментів внутрішнього захисту держави, яка ґрунтується на ефективності виробництва, умінні і навичках людини, тобто на людському капіталі, а також на наданні соціальних послуг і розвитку соціальної інфраструктури на різних рівнях влади [34, с.15].

Найважливішою складовою держави є влада, яка забезпечує можливість впливати на життєдіяльність людей, їх поведінку в суспільстві. Відповідно до принципу розмежування повноважень в системі управління в сфері соціальної роботи виділяються державне і недержавне управління. До сфери державного управління відноситься управління соціальною роботою, діяльністю системи соціального захисту населення на загальнодержавному і регіональному рівнях.

Розглядаючи рівні управління в сфері соціальної роботи, можна констатувати, що на загальнодержавному рівні формуються основні принципи політики соціального захисту населення, основи її законодавчої бази, методичні нормативи.

1.2 Роль діяльності органів місцевого самоврядування в сфері соціального захисту

Місцеве самоврядування - один з найважливіших інститутів демократичного суспільства. З діяльністю органів влади, їх організаційними основами стикається кожен громадянин. У наш час місцеве самоврядування є однією з основ демократичного суспільства. Це такий спосіб децентралізації влади, при якому її нижній рівень, найбільш наближений до населення, володіє значною автономією і самостійністю у вирішенні питань місцевого життя.

Місцеве самоврядування покликане врівноважувати владу держави, обмежувати її, не допускати свавілля з її боку. Передача владних повноважень на

місця дозволяє також уникнути перевантаження центрального уряду приватними проблемами, істотними для певних локальних спільнот. Органи місцевого самоврядування виконують роль посередника між особистістю і державою. І в містах, і в селах робота місцевих рад зачіпає буквально кожного - найчастіше вона представляється громадянам більш зрозумілою і конкретною, ніж діяльність центральної влади [8, с.98].

Добре знаючи стан справ на своїх територіях, органи місцевого самоврядування здатні більш ефективно і раціонально, ніж чиновники центрального апарату, реагувати на непередбачені ситуації і конфлікти. І можливості для нововведень у місцевої влади значно ширше - адже центральна влада впроваджує новації, як правило, в загальнонаціональному масштабі, що підвищує витрати ймовірних невдач. Нарешті, муніципальні вибори проводяться частіше, ніж загальнонаціональні, а це дає населенню додаткову можливість користуватися своїми громадянськими правами і визначитися зі ставленням до діяльності адміністративно-управлінських органів [4, с.15].

Муніципальна влада виступає головним гарантом в сфері соціального захисту населення, так як саме місцевою владою, на місцях, вибирається визначальна стратегія в даній сфері, від даної стратегії залежить ступінь захищеності місцевої громади в тій чи іншій муніципальній установі. Про це говорить реальна практика: у великих містах, соціальна політика проводиться незрівнянно краще, глобальніше, ніж в дрібніших містах і тим більше в селах [58].

Місцеве самоврядування - це рівень публічної влади, який покликаний в першу чергу задовольняти інтереси і потреби громадян, які проживають на даній території. Значна частина таких інтересів і потреб населення знаходиться в соціально-культурній сфері. Муніципальна соціальна політика - це система цілей, завдань і механізмів їх реалізації, спрямованих на забезпечення населення соціальними послугами, утримання і розвиток соціальної сфери муніципальних установ. Вона будується в руслі соціальної політики держави і у взаємодії з органами державної влади, в першу чергу з органами влади суб'єктів України [59]. Через муніципальну соціальну політику реалізуються як власні повноваження

місцевого самоврядування, так і передані на муніципальний рівень державні повноваження в соціальній сфері. У соціально-культурній сфері повноваження органів місцевого самоврядування мають найчастіше управлінський характер [46, с.11]. Вони стосуються організації надання соціальних послуг або забезпечення різного роду процесів надання соціальних послуг, керівництва муніципальними установами і організаціями в даній сфері, надання підтримки або сприяння, збору, обробки, аналізу інформації або передачі інформації іншим органам, прогнозування, обліку, планування.

Провідну роль в облаштуванні людського життя в місцевій громаді грають органи самоврядування. Вони повинні знати потреби людини і вчасно приходити на допомогу, бо там, де задовольняються першочергові потреби людини, формується особистість. Залучення громадян до вирішення місцевих проблем формує у них мотивацію, орієнтовану на раціональне використання наявних ресурсів - природних, інтелектуальних, кадрових та ін., які відносяться до числа нетрадиційних [5, с.57].

Органам самоврядування повинна належати ініціуюча і стимулююча роль в організації соціальної активності жителів. Місцеве самоврядування здатне більш точно оцінити ступінь пріоритетності тих чи інших соціальних завдань на даній території, а, отже, домогтися більш високої ефективності у витрачанні вкрай обмежених коштів на вирішення соціальних завдань. Вирішення соціальних проблем на рівні міст обумовлює істотну економію часу на досягнення поставлених соціальних цілей на тлі заходів більш високих рівнів управління [17, с.34].

Якщо виходити з того, що метою, предметом і заходом соціальної політики як такої є людина, її розвиток і захист, то дослідженню і регулюванню повинен піддаватися, перш за все, місцевий рівень. Дійсно, за місцем проживання люди отримують роботу, заробітну плату, пенсії, соціальні виплати та допомоги. Тут вони народжують і виховують дітей, отримують освіту, медичну допомогу, долучаються до багатств культури і т.д. Саме на місцях отримують реальне втілення всієї тривірневої соціальної політики - державний, регіональний та

власне місцевий [35, с.9]. Таким чином, з позицій цільового критерію місцевий рівень - найбільш важливий, тоді як державна і регіональна соціальні політики виконують функцію його забезпечення. Держава виступає як основний інститут, що планує і координує зусилля всіх органів управління і систем регулювання соціальних процесів. Тому не випадковий той факт, що в останні роки приділяється найпильніша увага категорії «місцева соціальна політика», а зазначене поняття починає поступово входити в нормативні документи, в тому числі і на муніципальному рівні.

Соціальні функції органів місцевого самоврядування складні і багатогранні, і в цьому полягає джерело безлічі проблем, протиріч і труднощів, в тому числі при проведенні сильної соціальної політики [39, с.57].

Муніципальна соціальна політика як система цілей і завдань, а також механізмів їх реалізації, спрямованих на забезпечення населення соціальними послугами та розвиток соціальної сфери муніципального освіти, формується в рамках соціальної політики держави. Через муніципальну соціальну політику реалізуються як власні повноваження місцевого самоврядування, так і передані на муніципальний рівень державні повноваження в соціальній сфері, в тому числі в сфері добробуту [41, с.317]. Диференціюючими ознаками моделей муніципальної соціальної політики в сфері добробуту є ступінь централізації (децентралізації) державного управління, ступінь розробленості державних і громадських нормативних правових актів і механізмів регулювання муніципального розвитку, а також рівень соціально-економічного розвитку країни [14, с.11].

Своє соціальне призначення місцеве самоврядування може виправдати лише ефективно, керуючи муніципальним майном, формуючи і раціонально використовуючи місцеві фінанси. Держава визнає за місцевим самоврядуванням право самостійно вирішувати ці питання. Тому населення муніципальних угруповань, здійснюючи місцеве самоврядування, бере на себе відповідальність за ефективність управління муніципальної власністю і місцевими фінансовими ресурсами [15].

Отже, соціальний захист населення - це комплекс заходів, що вживаються державою, які спрямовані на досягнення соціальних цілей, пов'язаних з поліпшенням якості життя населення, підвищенням суспільного добробуту і забезпеченням соціально-політичної стабільності.

Муніципальна влада виступає головним гарантом в сфері соціального захисту населення, так як саме місцевою владою, на місцях, вибирається визначальна стратегія в даній сфері, від даної стратегії залежить ступінь захищеності місцевої громади в тій чи іншій муніципальній установі. Про це говорить реальна практика: у великих містах, соціальна політика проводиться незрівнянно краще, глобальніше, ніж в дрібніших містах і тим більше в селах.

Основна функція муніципальної власності полягає в тому, що вона служить основним інструментом соціальної підтримки і захисту населення муніципальних установ, вона спрямована на забезпечення соціальних стандартів життя людей на даній території. Отже, муніципальна власність є надзвичайно важливою складовою основи місцевого самоврядування, її наявність виступає необхідною умовою соціальної захищеності населення території.

РОЗДІЛ 2

ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ В УКРАЇНІ

2.1 Нормативно-правові засади діяльності органів місцевого самоврядування в сфері соціального захисту в Україні

Процес становлення й розвитку системи соціального захисту в Україні включає такі етапи (табл.2.1):

Таблиця 2.1

Етапи становлення й розвитку системи соціального захисту в Україні

Етап	Характеристика
1990 - 1996 рр	виникнення системи соціального захисту та соціального забезпечення
1996-2000 рр	становлення української системи соціального захисту та соціального забезпечення
2000 - 2003 рр	модернізація існуючої системи соціального захисту та соціального забезпечення
2004 - 2010 рр	створення нової системи соціального захисту та соціального забезпечення
2010 - 2013 рр	реформування системи соціального захисту
2013 р. - до сьогодні	модернізація системи соціального захисту

Джерело: сформовано автором за [7]

Нормативно-правове поле функціонування та розвитку місцевого самоврядування в Україні складається із регуляторних актів різного рівня, які можна умовно розділити на певні групи. Загальне законодавство визначає статус органів місцевого самоврядування і депутатів місцевих рад та порядок їх діяльності:

1. Конституція України – закладає конституційні основи місцевого самоврядування [29].
2. Закони, що регулюють засади місцевого самоврядування, повноваження органів та посадових осіб: “Про місцеве самоврядування в Україні [25] “Про

службу в органах місцевого самоврядування”; “Про статус депутатів місцевих рад” [22]; “Про органи самоорганізації населення”.

3. Закони, що визначають порядок формування органів місцевого самоврядування та обрання голів територіальних громад.

4. Закони, що є визначальними для формування ресурсів місцевого самоврядування, порядку формування бюджетів, встановлення податків і зборів тощо: Бюджетний кодекс; Податковий кодекс України; “Про розмежування земель державної та комунальної власності”.

5. Галузеві нормативні акти, що визначають місце і роль органів та посадових осіб місцевого самоврядування у певних галузях правовідносин: Земельний кодекс; Водний кодекс; “Про основи містобудування”; “Про регулювання містобудівної діяльності”; “Основи законодавства України про культуру”; “Основи законодавства про освіту”; “Про охорону здоров’я”; “Про охорону навколишнього природного середовища”.

6. Нормативні акти Кабінету Міністрів України, міністерств, відомств та інших центральних органів виконавчої влади, що ухвалюються на основі законів України і визначають порядок реалізації певних норм цих законів (перелік актів, що визначають підходи щодо організації тендерних закупівель, встановлення заробітних плат у системі виконавчих органів, виплати субсидій тощо) [19-26].

7. Нормативні акти місцевої ради, що встановлюють особливості здійснення місцевого самоврядування в певній громаді (місцевий статут) та правила і процедури роботи органів місцевого самоврядування (регламент ради та виконкому, положення про комісії ради тощо)/

Стаття 7 Конституції України [29] встановлює “В Україні визнається і гарантується місцеве самоврядування”. Цю норму можна розуміти таким чином, що в Україні не може бути скасовано такого інституту публічної влади, як місцеве самоврядування, інакше, як шляхом внесення зміни саме до цієї статті Конституції. А це стаття з розділу I “Загальні засади”, зміни до якого, відповідно до ст. 156 Конституції, можуть бути внесені лише через їх затвердження Всеукраїнським референдумом. Саме тому невелика за розміром ст. 7 є

найбільшим та найважливішим гарантом існування місцевого самоврядування в Україні. Важливою для розуміння природи місцевого самоврядування як окремої частини публічної влади є ч. 2 ст. 5 Конституції України: “Носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ. Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та місцевого самоврядування”.

Всесвітню декларацію місцевого самоврядування розроблено Всесвітньою асоціацією місцевого самоврядування. Ця Асоціація називається “Інтернаціональна спілка місцевих влад”. Всесвітня декларація місцевого самоврядування прийнята на 27 Міжнародному Конгресі Інтернаціональною Спілкою Місцевих Влад 23 – 26 вересня 1985 р [3, с.19].

Європейська хартія про місцеве самоврядування розроблена Радою Європи 15 жовтня 1985 р. і тоді ж відкрита для підписання державами учасниками. Україною Європейська хартія підписана в м. Страсбург 6 листопада 1996 р. та ратифікована Законом України 15 липня 1997 р. Європейська хартія місцевого самоврядування формально сьогодні є складовою українського законодавства і має прямо застосовуватись у реальному житті [20].

1 квітня 2014 р. розпорядженням Кабінету Міністрів України було схвалено “Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні”[30]. Метою Концепції є визначення напрямів, механізмів і строків формування ефективного місцевого самоврядування та територіальної організації влади для створення і підтримки повноцінного життєвого середовища для громадян, надання високоякісних та доступних публічних послуг, становлення інститутів прямого народовладдя, задоволення інтересів громадян в усіх сферах життєдіяльності на відповідній території, узгодження інтересів держави та територіальних громад.

Закон України “Про співробітництво територіальних громад” [21] розроблено з використанням кращого європейського досвіду. Він визначає організаційно-правові засади співробітництва територіальних громад, принципи, форми, механізми такого співробітництва, його стимулювання, фінансування та контролю, підстави та особливості припинення співробітництва, оскільки чинне

українське законодавство передбачає тільки загальні рамки впровадження міжмуніципального співробітництва, допускає об'єднання ресурсів органів місцевого самоврядування для вирішення спільних проблем, але не містить правових норм, які б дозволяли таке співробітництво.

Органи виконавчої влади в регіонах (місцеві державні адміністрації) разом з органами місцевого самоврядування складають регіональну систему управління соціальним захистом населення. Місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування як суб'єкти управління соціальним захистом населення забезпечують на регіональному та місцевому рівнях реалізацію державної політики та виконання регіональних програм соціального захисту населення. При цьому визначені різними законами України (“Про місцеве самоврядування в Україні”[25] та “Про місцеві державні адміністрації”[26]) функції районних державних адміністрацій та функції міських, районних в місті рад є практично однаковими, оскільки виконання їх забезпечують управління праці та соціального захисту населення, які підпорядковані, крім названих органів, і головному управлінню праці та соціального захисту населення облдержадміністрації. Слід тільки зазначити, що Закон України “Про місцеве самоврядування в Україні” визначає як власні повноваження, так і повноваження, делеговані державою. Водночас на законодавчому рівні необхідно виключити дублювання повноважень обласних та районних державних адміністрацій і, відповідно, обласних та районних рад

Органи місцевого самоврядування мають значні повноваження в сфері соціального захисту населення. В Законі «Про місцеве самоврядування в Україні» [25] детально прописано, які саме проблеми належать до компетенції виконавчих органів сільських, селищних, міських рад. Найважливішими серед них є наступні: вирішення питань про подання допомоги інвалідам, ветеранам війни та праці, сім'ям загиблих (померлих або визнаних без вісті пропалими) військовослужбовців; інвалідам з дитинства, багатодітним сім'ям у будівництві індивідуальних жилих будинків; організація для малозабезпечених громадян похилого віку, інвалідів будинків-інтернатів, побутового обслуговування,

продажу товарів у спеціальних магазинах і відділах за соціально доступними цінами, безплатного харчування; підготовка і подання на затвердження ради територіальних програм зайнятості та заходів щодо соціальної захищеності різних груп населення від безробіття, організація їх виконання; участь у розробленні територіальних програм зайнятості населення; вирішення відповідно до законодавства питань про надання пільг і допомоги, пов'язаних з охороною материнства і дитинства.

Про компетенцію місцевих державних адміністрацій в галузі соціального забезпечення та соціального захисту населення йдеться в законі «Про місцеві державні адміністрації» [26]. В першу чергу, згідно з цим документом, місцева державна адміністрація реалізує державну політику в галузі забезпечення соціально незахищених громадян – пенсіонерів, інвалідів, одиноких непрацевдатних, дітей-сиріт, одиноких матерів, багатодітних сімей, інших громадян, які внаслідок недостатньої матеріальної забезпеченості потребують допомоги та соціальної підтримки з боку держави.

2.2 Сучасний стан та особливості діяльності органів місцевого самоврядування в сфері соціального захисту на прикладі Центру соціальної підтримки населення м. Вознесенськ

Соціально-економічні процеси в Україні, що відбуваються за останні роки, прямим чином позначаються на стані соціальної сфери, що відбиває ступінь економічного і політичного розвитку суспільства. В умовах швидкоплинної нестійкої світової ситуації дана сфера вимагає проведення активної політики стабілізації, визначаючи пріоритетні напрямки як на державному, так і на місцевому рівнях.

До основних напрямів муніципальної соціальної політики, фактично реалізованими органами місцевого самоврядування в Україні відносяться:

- сприяння зайнятості населення та забезпечення сприятливих умов праці на підприємствах, розташованих на території муніципального освіти;

- сприяння забезпеченню громадян житлом шляхом створення умов для житлового будівництва і пряме забезпечення приміщеннями незаможних громадян, які потребують поліпшення житлових умов;
- участь у забезпеченні соціальної підтримки окремих груп населення;
- організація муніципальної системи охорони здоров'я, забезпечення санітарного благополуччя населення;
- організація надання освітніх послуг, утримання і розвиток муніципальних установ дошкільної, основного загальної та професійної освіти;
- створення умов для діяльності установ культури і дозвілля в муніципальних установах, зміст муніципальних установ культури і місць масового відпочинку, збереження пам'яток історії та культури, що знаходяться в муніципальній власності;
- створення умов для розвитку фізичної культури і спорту;
- реалізація муніципальної молодіжної політики.

Таким чином, в цілому, всю діяльність органів місцевого самоврядування можна віднести до соціальної, так як вона спрямована на створення умов для комфортної життєдіяльності населення муніципального освіти.

Адміністративний устрій Вознесенського району — адміністративно-територіальний поділ Вознесенського району Миколаївської області на 1 міську, 1 селищну, 3 сільські громади та 4 сільські ради, які об'єднують 47 населених пунктів та підпорядковані Вознесенській районній раді. Адміністративний центр — місто Вознесенськ, що є містом обласного значення і до складу району не входить.

Вознесенськ — місто обласного значення в Миколаївській області України.

В даний час система соціального захисту м. Вознесенськ сформувалася як одна з найважливіших систем життєзабезпечення населення. Основними напрямки соціального захисту населення є: своєчасне призначення та виплата пенсій та допомог інвалідам і ветеранам, надання громадянам пільг та переваг, встановлених державою, організація опіки та піклування над недієздатними та захист їх інтересів, фізична, психологічна та соціальна реабілітація і адаптація

тих, хто в цього потребує, допомога у вирішенні проблем сім'ї, забезпечення інвалідів та ветеранів технічними засоби реабілітації, санаторно-курортне лікування громадян пільгових категорій та ін. До соціально слабких верств населення міста відносяться: інваліди, ветерани, громадяни похилого віку, діти-сироти та діти, які залишилися без піклування батьків, а також багатодітні та неповні сім'ї.

В даний час в місті Вознесенськ проживає близько 36000 жителів, , в т.ч. 1971 інвалідів (з них 61 дітей-інвалідів), 13 учасників і ветеранів ВВВ, 118 багатодітних сімей.

У таблиці 2.2 наведені деякі дані про динаміку кількості жителів, що мають пільгову категорію.

Таблиця 2.2

Кількість громадян пільгових категорій в 2016-2018 рр, чол.

Пільгова категорія	2016	2017	2018
Інваліди	2089	2023	1971
У тому числі діти-інваліди	57	58	61
Учасники ВВВ	23	18	13
Трудовники тилу	433	334	290
Колишні неповнолітні в'язні концтаборів	6	5	3
Пенсіонери	8509	8451	8374
Ветерани праці	3046	3067	2757
Ветерани та інваліди бойових дій	181	181	184

Джерело: сформовано автором за [60]

Як видно з таблиці 2.2, спостерігається зниження кількості громадян пільгових категорій за такими категоріями як: учасники Великої Вітчизняної війни, трудовники тилу, колишні неповнолітні в'язні концтаборів, пенсіонери, ветерани праці, інваліди. Це пояснюється природним старінням населення і відходом з життя населення цієї вікової групи. Однак, необхідно зазначити, зростання за двома категоріями: діти-інваліди, ветерани та інваліди бойових дій. Зростання кількості дітей-інвалідів обумовлений появою дітей з вродженими патологіями, викликаними погіршенням екологічної обстановки, якістю харчування та рівнем життя деякої частини молоді, а зростання ветеранів та

інвалідів бойових дій викликаний великою кількістю локальних конфліктів, в яких наша країна брала участь.

Центр соціальної підтримки населення міста Вознесенська є структурним підрозділом Департаменту соціального захисту населення Вознесенської міської ради. Центр створений з метою забезпечення в межах своєї компетенції проведення єдиної державної політики в галузі соціального захисту слабо захищених верств населення та реалізації заходів, спрямованих на надання соціальних і реабілітаційних послуг людям похилого віку та інвалідам відповідно до чинного законодавства та національних стандартів в сфері соціального обслуговування населення.

Основними завданнями Центру соціальної підтримки населення є:

- розробка пропозицій і забезпечення реалізації заходів за основними напрямками і пріоритетами державної політики в сфері соціального обслуговування людей похилого віку та інвалідів, соціальної реабілітації осіб без певного місця проживання, осіб, звільнених з місць позбавлення волі;
- здійснення діяльності соціального обслуговування населення з питань реалізації заходів за основними напрямками і пріоритетами державної політики в сфері соціального обслуговування людей похилого віку та інвалідів, соціальної реабілітації осіб без певного місця проживання, осіб, звільнених з місць позбавлення волі;
- впровадження нових форм і технологій соціального обслуговування населення, спрямованих на підвищення якості послуг, що надаються.

Основними функціями Центру соціальної підтримки населення є:

- розробка пропозицій і проектів нормативних правових актів, з питань соціального обслуговування населення;
- узагальнення наявної інформації та складання звітності для державних і регіональних органів державної влади з питань соціального обслуговування людей похилого віку та інвалідів;
- контроль і взаємодія з органами місцевого самоврядування з питань опіки та піклування щодо повнолітніх громадян, а також їх життєустрою. Забезпечення

взаємодії з органами охорони здоров'я щодо дотримання прав і законних інтересів громадян з психічними захворюваннями при направленні їх на проживання в стаціонарні установи соціального обслуговування населення;

- забезпечення координації різних відомств в реалізації заходів, спрямованих на соціальну підтримку, соціальну адаптацію та реабілітацію інвалідів, які перебувають на соціальному обслуговуванні;
- організація роботи по виконанню вимог законодавства в питаннях забезпечення інвалідів та сімей, що мають дітей-інвалідів, земельними ділянками для індивідуального житлового будівництва;
- вивчення, узагальнення та поширення передового досвіду в сфері соціального обслуговування; розробка інноваційних проектів для впровадження;
- розгляд звернень громадян з питань компетенції Центру соціальної підтримки населення.

З метою характеристики успішної практики і виявлення проблем в роботі Центру соціальної підтримки населення в області вирішення завдань соціального захисту населення необхідно провести аналіз результатів діяльності установи.

Проаналізуємо динаміку видатків на соціальний захист в місті Вознесеньск за 2016-2018 рр (табл.2.3).

Таблиця 2.3

Динаміка видатків на соціальний захист в місті Вознесеньск за 2016-2018 рр

Рік	Видатки всього, млн грн	Приріст , %	Видатки на соціальний захист, млн грн	Приріст, %	Видатки на охорону здоров'я, млн грн	Приріст , %
2016	213,784		156,782		57,325	
2017	222,569	4,11	159,154	1,51	61,721	7,67
2018	227,248	2,10	163,000	2,42	64,648	4,74

Джерело: сформовано автором за [60]

З таблиці 2.2 бачимо, що видатки на соціальний захист за досліджуваний період мали тенденцію до зростання (в 2017 році вони зросли на 1,51%, а в 2018 році – на 2,42%), що безумовно є позитивним для соціального захисту населення міста Вознесеньск. У 2018 році в місті 3170 осіб отримали державні допомоги на суму 72 млн. 766,3 тис.грн., виплата яких здійснювалася без заборгованості.

Важливою складовою соціального захисту міста є надання субсидій на ЖКГ (табл.2.4).

Таблиця 2.4

Динаміка надання субсидій на ЖКГ населенню в місті Вознесенськ за 2016-2018

pp

Рік	2016	2017	2018
Кількість сімей	7428	10847	9197
Обсяг субсидій, тис грн	63648,6	77643,8	54830

Джерело: сформовано автором за [60]

Субсидії на тверде паливо та скраплений газ в 2018 році призначено 327 особам на суму 970,2 тис. грн. Середній розмір субсидії на ЖКП склав 862,5 грн. Середній розмір субсидії на тверде паливо та скраплений газ склав 2967,01 грн. Середній розмір субсидії у 2018 р. склав 1002.00 грн.

Громадяни міста отримують допомогу з місцевого бюджету:

- Одноразова адресна допомога особам, які перебувають в складних життєвих обставинах отримали 308 осіб на суму 571,6 тис. грн.;
- Матеріальна допомога на поховання деяких категорій осіб надана 48 особам на суму 35,0 тис. грн.;
- Одноразова матеріальна допомога афганцям - 61 особі на суму 61,0 тис. грн.;
- Капітальний ремонт інвалідам війни проведено 2 особам на суму 99,4 тис. грн.;
- 6 воїнам ООС надана матеріальна допомога на оплату послуг утримання житла на період участі в АТО на суму 5,9 тис. грн.;
- Виплачено компенсаційних виплат по догляду за інвалідами та особами похилого віку 188 особам на суму 434,6 тис. грн.;
- Оздоровлено 39 демобілізованих учасників ООС та членів їх сімей на суму 98,0 тис. грн.
- Одноразова матеріальна допомога учасникам бойових дій Великої Вітчизняної війни до річниці Перемоги та визволення України від німецько-фашистських загарбників 22 особам на суму 42,0 тис. грн.;

- Одноразова матеріальна допомога чорнобильцям - 15 особам на суму 15,0 тис. грн.;
- Пільги у вигляді 50% знижки на ЖКП інвалідам по зору I та II гр., членам сімей загиблих в АТО, Афганістані, хворим на гемодіаліз, інші пільги на суму 569,8 тис. грн.;
- Відшкодовано витрати на пільгове перевезення мешканців міста на суму 2 млн.438,6 тис. грн.
- Утримання громадських організацій - 348,0 тис. грн. та інше

Центром соціальних служб для дітей, сім'ї та молоді міської ради надано 4328 послуг; 166 сімей охоплено соціальними послугами в т.ч. супроводом, в них проживає 482 дитини. Комунальна установа «Центр соціальної реабілітації дітей-інвалідів м. Вознесенська» розташований в пристосованих приміщеннях та має необхідні види комунального благоустрою для тимчасового перебування дітей-інвалідів. Центром надаються реабілітаційні послуги дітям-інвалідам безкоштовно, а саме: соціально-побутова реабілітація, фізична реабілітація, логопедична та психолого-педагогічна допомога. До послуг дітей: групова кімната, в яких знаходиться спеціальне обладнання, ігрові куточки, сенсорна кімната, спортзал та музичний зали, масажна та спальна кімнати. Здійснюється чотирьохразове безкоштовне харчування. З дітьми працюють кваліфіковані спеціалісти. У 2018 р. пройшли курс реабілітації 39 дітей з обмеженими можливостями здоров'я віком від 2 до 18 років. Всього з ОТГ – 11 дітей (Олександрівська-5, Прибужанівська-3, Дорошівська-3). З них пішли до спецшколи – 3 дітей, до ЗОШ (інклюзивне навчання) – 1 дитина з міста.

На 2020 рік перед управлінням міста поставлено такі завдання:

1. Підвищення якості надання соціальних послуг сім'ям, які перебувають в складних життєвих обставинах, самотнім, самотньо проживаючим громадянам похилого віку, особам з інвалідністю.
2. Своєчасне призначення та виплата громадянам різних видів державних допомог.

3. Забезпечення соціального захисту працівників підприємств, установ, організацій та приватних підприємств щодо додержання законодавства про працю.

4. Постійний контроль за використанням бюджетних коштів.

Проведений аналіз нормативно-правового забезпечення соціального захисту дозволив дійти висновку, що відсутність перспективної ідеології і методології соціального захисту обумовила виникнення конфліктної моделі комплексного механізму соціального захисту населення.

Подальший, динамічний розвиток місцевого самоврядування можливо забезпечити лише через удосконалення відповідного нормативно-правового поля, яке має врегульовувати питання організації та діяльності суб'єктів місцевого самоврядування та його забезпечення.

На території міста Вознесенськ в повному обсязі реалізуються заходи соціальної підтримки через систему соціального захисту міста, яка включає в себе велику кількість організацій різного рівня підпорядкованості. Можна зробити висновок про велику кількість установ, що займаються реалізацією державних, обласних і міських цільових програм, розширення мережі реабілітаційних установ для пільгових категорій громадян і відсутності установи, яка б координувала роботу всієї наявної системи соціального захисту населення міста Вознесенськ.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ

3.1 Резерви активізації діяльності органів місцевого самоврядування в сфері соціального захисту

На тлі функціонування державної влади в масштабах всієї країни і на міжнародній арені, проблеми управління та самоврядування на місцях можуть здатися незначними. Але для громадянина, населення, котре проживає на даній, конкретній, одиничній адміністративній території (селище, район, місто і т.д.), вони мають першорядне значення, оскільки це - умова його буття, його предметно-трудова діяльність, взаємини в соціальному середовищі, тому форми організації життя населення на місцях їх проживання складають основу державності, її стабільність і опору [50, с.23].

Життєдіяльність населення будь-якої муніципальної установи забезпечується створенням і розвитком соціальної інфраструктури. Завданням органів місцевого самоврядування, як найбільш наближених до населення, є безпосереднє надання комплексу соціальних послуг, що забезпечують умови для життєдіяльності людини, оскільки органи місцевого самоврядування краще знають всі умови і чинники надання конкретних соціальних послуг конкретним людям [48, с.113]. Галузі соціальної сфери безпосередньо впливають на рівень добробуту та якість життя населення, і мають своїм безпосереднім адресатом людей, їх матеріальні, фізичні та духовні можливості [9, с.9].

Місцеві бюджети недостатньо забезпечені доходами, що веде до недофінансування соціальної сфери. У консолідованих бюджетних доходах країни доходи місцевого самоврядування становлять не більше 20%, а в консолідованих витратах - 30% [32, с.146]. Муніципалітети несуть на собі тягар значної частини витрат на освіту, житлово-комунальне господарство, охорону здоров'я і соціальну політику. Муніципальні бюджети залишаються дефіцитними

при цьому на 30% в середньому. При цьому менше третини їх доходів складають місцеві надходження, решта 70% надходять з бюджетів суб'єктів [12, с.14].

Основні проблеми соціального захисту можна охарактеризувати, виходячи з аналізу динаміки і змісту найважливіших складових якості життя населення місцевого самоврядування [10, с.6]. Сформовані до теперішнього часу ситуація і проблематика якості життя населення, стан соціальної сфери насамперед обумовлені загальним станом економіки, ходом і результатами економічних реформ, а також станом матеріальних і фінансових ресурсів як в окремо взятих муніципальних утвореннь, так і в Україні в цілому [52, с.56].

Форсований перехід до "соціально орієнтованої ринкової економіки" без достатніх на те передумов і підготовки необхідної правової та нормативної бази реформ, формування адекватного менталітету широких верств населення, складна фінансово-економічна ситуація і інші об'єктивні обставини [60, с.102]:

- не призвели до вичерпних результатів потенційно ефективної, в цілому, законотворчої і практичної діяльності державних, регіональних і муніципальних структур управління в галузі соціальної політики;
- різко обмежили можливості окремих муніципальних утворень в проведенні активної соціальної політики;
- загострили традиційні соціальні проблеми;
- сприяли появі нових негативних процесів у соціальній сфері.

З одного боку, такий висновок підтверджується динамікою ряду найважливіших соціальних показників. Серед них, перш за все, слід виділити показники рівня життя, здоров'я населення, зайнятості, злочинності і т.д [16, с.99]. З іншого боку, він впливає з появи таких соціально небезпечних негативних явищ, як безробіття, соціальне сирітство та бездоглядність, невиконання найважливіших державних соціальних гарантій, помітна поляризація структури населення, соціальна напруженість [37, с.45].

Динамічні погіршення останніх років, а також наявність яскраво виражених факторів негативного впливу на демографічну ситуацію, вимагають цілісної стратегії і програми дій в області демографічного розвитку, в тому числі і в

напрямку зміни кількісних і якісних параметрів населення в сьогоденні і майбутньому, створення передумов для плавного протікання народжуваності, смертності, міграції, які в даний час мають або слабо виражений характер, або стрибкоподібну динаміку [51, с.121]. Останнє, в свою чергу, відбивається на перепадах в чисельності окремих поколінь і створює тим самим проблеми в галузі охорони здоров'я, освіти, зайнятості, соціально-побутового обслуговування населення.

Що стосується ситуації в сфері охорони здоров'я населення, то багато показників стану здоров'я населення викликають тривогу. Високим слід вважати рівень захворюваності людей на гострі і хронічні хвороби [45, с.65]. Серйозною медико-соціальною проблемою стає зростання соціально обумовлених захворювань: туберкульозу, алкоголізму, наркоманії. Серед комплексу причин, що впливають на стан справ в сферах відтворення населення і його здоров'я, важливе місце займає зниження рівня життя і розширення масштабів бідності великих в чисельному вираженні соціальних груп. Активно відбувається процес розшарування суспільства за рівнем грошових доходів [18, с.437].

Об'єктивно перебіг передвиборних процесів зміни якості життя, зниження рівня життя ряду соціальних груп призвели до того, що за останні роки зросла кількість осіб, які потребують соціальної підтримки. Найважливішим індикатором, що характеризує духовно-моральний стан суспільства, якість і спосіб життя населення, є рівень злочинності [53, с.45]. Офіційна статистика, що стосується проблем забезпечення правопорядку в муніципальних утвореннях міського типу, підтверджує такі негативні тенденції в цій сфері, як стійке перевищення темпів зростання числа осіб, які вчинили злочини, над темпами зростання загальної чисельності населення; посилення криміналізації в частині економічних злочинів і рецидивних протиправних дій; зростання злочинності серед неповнолітніх [40, с.24].

Великі проблеми мають місце і в таких сегментах соціальної сфери, як освіта, наука, культура, мистецтво, молодіжна політика та ін. Це дає підстави стверджувати, що загальна ситуація в соціальній сфері вимагає невідкладних і

принципово кардинальних змін [56, с.29]. Причому, збереження в більшості муніципальних утворень «виробничо орієнтованої» концепції організації управління соціальною сферою, коли на перше місце ставляться питання керівництва підвідомчими підприємствами, міським господарством і в цілому економічним блоком, тоді як вся проблематика якості життя населення відсувається на другий план, явно не відповідає можливостям муніципальних утворень в світлі нових законодавчих ініціатив [36, с.9].

Тому є всі підстави вважати, що існуюча в більшості випадків організація управління соціальною сферою муніципальних утворень страждає рядом недоліків, до найважливіших з яких (крім відсутності чіткого концептуального бачення соціальної проблематики і шляхів її вирішення) можуть бути віднесені:

- недостатня координація діяльності суміжних комітетів соціальної сфери і перетин базових функцій;
- відсутність концентрації відповідальності і контролю виконання і, як наслідок, розпорошення і нераціональне використання матеріальних і фінансових ресурсів;
- фактична відмова від функції цілепокладання, довгострокового планування і прогнозування в сфері муніципальної соціальної політики та діяльності з розвитку соціальної сфери на стратегічному рівні управління;
- недостатнє організаційне підкріплення програмно-цільового підходу у вирішенні проблем розвитку і функціонування соціальної сфери муніципальних утворень як єдиного цілого, стратегічним завданням якого є підвищення якості життя населення.

Таким чином, цільова установка є багато в чому не тільки найважливішою, акумулюючою в собі поточні цілі і завдання формування дієвої соціальної політики на сучасному етапі, а й по суті вихідної, якщо взяти до уваги зміст ключових проблем в області соціального розвитку на етапі реформування економіки і суспільства .

3.2 Шляхи підвищення ролі органів місцевого самоврядування в сфері соціального захисту

Світова практика показує, що більшість соціальних послуг як об'єкти соціальної політики є суспільними благами, якими користується населення певної територіальної одиниці. Найбільш ефективне їх виробництво можуть організувати регіональні та місцеві органи влади, так як вони найближче знаходяться до потреб населення підвідомчої території. На них лежить головна відповідальність за надання та фінансування соціальних послуг [43, с.117]. Основним змістом регіональної та місцевої соціальної політики є створення міцної основи для підвищення рівня життя населення, державна підтримка малозабезпечених верств населення в регіонах і на місцях, які не мають можливості власними силами виконати це завдання [38, с.58].

Сьогодні соціальний захист жителів міста Вознесенськ являє собою багатопрофільну централізовану систему, яка гарантуватиме підтримку і соціальне обслуговування кожному жителю. Розроблено необхідну нормативно-правова база, яка регламентує всі напрямки діяльності Центру соціальної підтримки населення в області соціального захисту населення, в повному обсязі здійснюється її фінансування.

Перспективи вдосконалення реалізації соціальної політики в місті Вознесенськ в області соціального захисту населення повинні ґрунтуватися на продовженні реалізації довгострокових цільових соціальних програм, що реалізуються в останні роки, за такими напрямками:

- покращення демографічної ситуації; доступне середовище;
- соціальна реабілітація осіб, що звільнилися з місць позбавлення волі, та осіб без певного місця проживання;
- розвиток системи відпочинку та оздоровлення дітей і т.д.

Заходи соціальної підтримки жителів міста Вознесенськ повинні бути представлені у вигляді компенсаційних виплат в сфері ЖКГ, доплат до пенсій, допомог, матеріальної допомоги тощо. Велика увага повинна приділятися

підвищенню якості життя громадян похилого віку. У повному обсязі повинна здійснюється соціальна підтримка сім'ї і дітей за рахунок коштів бюджету.

Важливою складовою галузі є мережа закладів соціального обслуговування населення, тому необхідно продовжувати оптимізацію послуг цих установ. Соціальні установи повинні мати сучасну матеріально-технічну базу.

Особливу увагу слід приділяти професійній підготовці майбутніх співробітників галузі: соціальних педагогів, психологів, юристів, оскільки люди саме цих професій допомагають позбутися згубних звичок, влаштуватися на роботу, привести до ладу занедбане житло, навчитися правильно спілкуватися між собою і з дитиною, і обов'язковими інструментами в цій роботі є професійна майстерність фахівців, особистий моральний приклад, вміння наблизити до себе людину, знайти до неї індивідуальний підхід.

Також необхідно розвивати діяльність реабілітаційних центрів для дітей і громадян з обмеженими можливостями - проводити комплекс заходів щодо соціальної, медичної, професійної реабілітації інвалідів відповідно до індивідуальних програм реабілітації для їх повноцінної інтеграції в суспільство.

У процесі аналізу діяльності Центру соціальної підтримки населення міста Вознесенська в області соціального захисту населення були виявлені проблеми в галузі освіти, зокрема всі додаткові курси, зокрема, наприклад, курси підготовки до ЗНО платні, що не дозволяє дітям з малозабезпечених сімей отримати додаткові знання і претендувати на вступ до ВНЗ.

Рішення перерахованих проблем в соціальній сфері вимагають комплексного програмного підходу. В області соціальної підтримки населення необхідні наступні заходи:

- розвиток мережі установ стаціонарного і нестаціонарного соціального обслуговування громадян похилого віку та інвалідів, сімей, жінок і дітей;
- адресна спрямованість соціальної допомоги на основі підтримки найбільш нужденних, зокрема в сфері освітніх послуг, так як не завжди діти можуть отримувати платні освітні послуги і необхідно організовувати безкоштовні курси і навчальні заходи.

Муніципальна політика більшою мірою, ніж державна, реалізується в сфері соціальних інтеракцій громадських організацій і самодіяльних об'єднань громадян, громадських ініціатив, більш оперативно проявляється в питаннях передачі деяких своїх повноважень таким групам. Органам місцевого самоврядування легше, в силу своєї близькості до територіального колективу, залучити до вирішення місцевих завдань творчий потенціал різноманітних соціальних і професійних груп населення. Посадові особи, висунуті самим місцевим співтовариством, в повній мірі володіють інформацією про стан справ в конкретному територіальному утворенні, а також здатність коригувати свої дії з урахуванням місцевої специфіки. В умовах нинішньої економічної ситуації надзвичайно цінною якістю органів місцевого самоврядування є їх здатність активізувати нематеріальні стимули господарської діяльності, наприклад, шляхом залучення громадян до благоустрою дворів, вулиць, прибудинкових територій, дитячих майданчиків, участі в різних соціальних програмах.

У плані надання безпосередньої підтримки громадським об'єднанням важливу роль має грати позиція органів місцевого самоврядування як засновників муніципальних установ, унітарних муніципальних підприємств, акціонерних товариств. Механізм взаємодії громадських об'єднань з муніципальними організаціями має бути оперативним і вельми ефективним. Відмінною рисою подібного роду взаємодії є його договірний характер [54, с.154] Незважаючи на певну складність оформлення такої взаємодії, вона вигідно відрізняється чітким, визначеним характером, персоніфікацією взаємних зобов'язань і відповідальності, конкретними результатами.

Для формування муніципальної соціальної політики необхідно враховувати ряд факторів, що визначають її:

- по-перше, це державна соціальна політика;
- по-друге, це регіональна соціальна політика;
- по-третє, це облік фінансових можливостей муніципалітету і існуючих соціальних проблем муніципальних утворень.

Соціальна політика повинна враховувати менталітет громадян країни, національні особливості і основні соціальні проблеми держави, її фінансові та інші можливості. Аналіз даних параметрів дозволяє сформулювати пріоритетні напрями розвитку соціальної сфери і реалізації соціальної політики. Визначеність у виборі пріоритетів необхідна, так як багатогранність соціальної сфери, а, відповідно, і багатоаспектність проблематики, не окремо взятої країни дозволить рівно ефективно розвивати всі напрямки соціальної сфери в рамках країни.

Однією з умов реалізації муніципальної соціальної політики є забезпечення мінімальних державних соціальних стандартів і перш за все гарантованого прожиткового мінімуму з урахуванням регіональних відмінностей.

У разі, якщо нижчестоящі органи влади не мають достатніх коштів для забезпечення гарантованого соціального мінімуму, виникає необхідність додаткового виділення коштів для дотримання зазначеного мінімального соціального стандарту. Мінімальні соціальні стандарти встановлюються на загальнодержавному рівні, і регіональні та місцеві органи влади не можуть встановлювати свої мінімальні стандарти, які були б нижчими від встановлених державою.

Таким чином, ми вважаємо, що основними завданнями соціальної політики держави є:

- підвищення рівня життя населення;
- зниження соціальної нерівності;
- поліпшення стану здоров'я громадян;
- підвищення якості освіти та забезпечення його доступності;
- створення умов для здійснення права громадян на житло;
- розвиток культурного потенціалу.

Основним змістом соціальної політики місцевого самоврядування є створення міцної основи для підвищення рівня життя населення, підтримка малозабезпечених верств населення в регіонах, які не мають можливості власними силами виконати це завдання [10, с.14]. Найважливішою особливістю фінансування соціальної політики місцевого самоврядування є поєднання

розвитку соціальної сфери територій за рахунок власних коштів з державним субсидіюванням соціального розвитку регіонів. Власним джерелом розвитку соціальної сфери регіону можуть бути регіональні податки і збори, доходи від регіональної власності і добровільні пожертвування громадян і юридичних осіб [58]. Джерелом же регулювання розвитку соціальної сфери є регулюючі податки, податкові пільги, фінансові ресурси регіональних соціальних програм і т.д.

Муніципальна соціальна політика повинна бути спрямована, на наш погляд, на:

- вирівнювання територіальних умов за різними показниками соціального розвитку, таким як рівень зайнятості населення, рівень безробіття, мінімальний розмір оплати праці, тривалість життя;
- забезпечення населення різних муніципальних утворень рівними можливостями використання соціальної інфраструктури;
- зрівняння соціальних умов проживання населення незалежно від регіону проживання та муніципальних установ.

Самоврядування, в загальноприйнятому розумінні, не просто близько до жителям територіальних громад, але практично ототожнюється з ними, так як реалізується через безпосередні форми волевиявлення громадян: збори, референдуми, місцеві ініціативи, громадські слухання. В опосередкованому вигляді самоврядування реалізується через виборні органи спільнот [59]. На місцевих виборах визначальну роль відіграє безпосередній контакт кандидата з виборцями, причому кандидат зацікавлений в збереженні цього контакту на весь термін своїх повноважень. Державний чиновник відноситься до населення як до сукупності статистичних категорій: призначений керувати з центру, він несе відповідальність, перш за все, перед центральним керівництвом і прагне догодити в першу чергу йому, і вже тільки в другу - жителям території, на якій він поставлений керувати, проте інтереси керівного державного органу і жителів територіального утворення збігаються далеко не завжди.

Підхід посадових осіб місцевого самоврядування до громадян більш конкретизований і індивідуалізований. Безконфліктні відносини з владою на

місцевому рівні йому теж потрібні, але лише в тій мірі, в якій вони не виходять за межі кола інтересів громадян, які обрали його. Ці громадяни є, по суті, його головним і безпосереднім «керівництвом». Крім того, приймаючи управлінські рішення, обраний керівник місцевого рівня має на увазі не безликі категорії громадян, а цілком конкретних жителів будинків, учнів і вчителів шкіл, лікарів і пацієнтів поліклінік і лікарень. Практично, він працює в режимі постійного інтерактивного спілкування якщо не з усіма громадянами, то, щонайменше, з активістами будинкових та квартальних комітетів, директорами шкіл, головними лікарями лікарень і поліклінік. Крім того, в обраного керівника муніципального рівня ініціатива скута в набагато меншому ступені, ніж у призначеного, так як йому виданий своєрідний кредит довіри з боку обрав його населення і його шанси змінити ситуацію на ввіреній території в певній мірі вище при наявності достатніх фінансових і матеріальних ресурсів.

Таким чином, місцеве самоврядування має бути покликане вирішувати ті ж завдання, які поставлені перед державою, але в силу своїх особливостей повинно мати в рішенні цих завдань не тільки адресну спрямованість і конкретність, а й сувору систему пріоритетів:

- на першому місці - соціальні завдання;
- на другому – економічні;
- на третьому - політичні.

Назріла необхідність зміни пріоритетів у соціальній політиці, від переходу декларацій держави до конкретних дій в області поліпшення добробуту кожної української сім'ї. На рівні державної влади: така необхідність проявляється у вимозі забезпечення соціальної орієнтованості реформ; точного прогнозування їх соціальних наслідків, продуманої і відкрито заявленої державної політики по боротьбі з бідністю, скорочення існуючого розриву в доходах між багатими і бідними, за збереження здоров'я нації, продуманої національної політики. На рівні регіональної влади: вона виражається в забезпеченні підвищення життєвого рівня населення, «доступності навчання» для молоді, а також ліквідації безробіття. На рівні муніципальних установ: вона проявляється в забезпеченні зайнятості,

доступності освіти та охорони здоров'я, житла, збільшення зарплат; нагляд за дотриманням норм і заходів безпеки.

Перш за все, необхідним є оздоровлення муніципального соціального середовища - це конкретний життєвий простір міського чи сільського поселення, в якому проходить дитинство, отрочтво, становлення особистості молодшої людини. Головною характеристикою цього простору є соціальний клімат, моральна атмосфера поселення.

Муніципальна соціальна політика повинна знайти способи боротьби з соціальними вірусами, забезпечити соціальний імунітет міських і сільських територій до соціальних хвороб: алкоголізму, наркоманії, тютюнопаління, розкрадання, тероризму, соціального сирітства, бездуховності, самотності і важкої старості.

Потрібна вивірена соціальна політика держави (загальнодержавна і регіональна), яка спиралася б на ряд принципів, закріплених в соціальних нормативах та юридичних нормах. Тільки тоді можливий соціальний контроль громадянського суспільства за діяльністю органів влади в соціальній сфері, без чого становлення соціальної держави в Україні неможливо. Розглянемо ці принципи.

По-перше, створення ринкового господарства - не самоціль, а засіб забезпечення гідного життя кожного громадянина. Тому, вводячи ринкові механізми, держава в першу чергу повинна забезпечити пріоритети, затвердити соціальні стандарти.

По-друге, необхідним є відродження і підтримка вітчизняного промислового і сільськогосподарського виробництва, науки і культури, а не продаж ресурсів за кордон. Сукупні ресурси країни (економічні, науково-технічні, інтелектуальні, природні і т.д.) - повинні бути поставлені на службу громадян.

По-третє, важливо, щоб соціальні пріоритети становили базову основу бюджетної, податкової, інвестиційної політики. Слід забезпечити певний контроль за системою формування фондів заробітної плати, в тому числі керівників суб'єктів господарювання. Політика комерціалізації охорони здоров'я,

науки, культури, освіти позбавляє мільйони людей цивілізованого соціального розвитку.

Одним з напрямків в муніципальній політиці повинно стати створення системи зайнятості населення і перекваліфікації працівників, формування нових робочих місць. Потрібно розробити і реалізувати ряд соціальних програм з підтримки сім'ї, молоді, захисту материнства і дитинства, зміцнення здоров'я та ін.

Головна особливість муніципального рівня в рішенні соціальних питань полягає в тому, що саме на цьому рівні управління реалізуються соціальні цілі стосовно до кожної людини, що і є прерогативою органів місцевого самоврядування. Тут слід дотримуватись таких методологічних вимог:

1. Реалізація соціальних цілей місцевої громади, що виражають інтереси всіх груп населення, є пріоритетною. Місцева промисловість, місцеве господарство, муніципальна власність, фінансова система повинні працювати насамперед на їх реалізацію. Важливі не господарство і промисловість самі по собі, а створення сучасних робочих місць, забезпечення необхідного заробітку людям, зростання їх кваліфікації, захист навколишнього середовища, виробництво екологічно чистих продуктів харчування, якісних послуг, всього того, що і визначає високу якість життя людини в даному поселенні.

2. Участь держави, його активна роль у формуванні політики максимального сприяння для розвитку муніципальних утворень в різних видах: пільгової економічної і соціальної політики, інвестицій, створення правової бази, кадрової та інформаційної підтримки і т.д.

3. Проведення такої фінансової політики, яка сприяє інтеграції всіх відтворювальних процесів - економічних, соціальних, інвестиційних, кредитних, екологічних і т.д.

4. Сприяння у формуванні на території місцевих громад самостійних промислово-фінансових груп (підприємств, муніципальних банків, страхових компаній, підприємств малого бізнесу та ін.), Які здатні підтримати соціальні програми розвитку поселень.

5. Здійснення сильної соціальної політики центру, яка знімає ряд проблем з муніципалітетів і створює умови для підвищення активності громадян на місцевому рівні для самостійного заробляння додаткових коштів на свої соціальні потреби.

Розробка соціальної політики, а не тільки здійснення заходів соціальної підтримки, на всіх рівнях управління, в тому числі муніципальному, наблизить Україну до вирішення найважливішої проблеми - підвищення якості життя в кожному міському і сільському поселенні. У соціальній політиці більше місця відводиться формуванню міських і сільських поселень. Соціальна і моральна деградація соціуму і людини є основною причиною, що поглиблюється, сьогодні нестійкості в світі.

Модернізація процесу місцевого самоврядування, його популяризація серед населення матимуть позитивні результати. Громадяни мають усвідомити, що процеси місцевого самоврядування та демократизації суспільства крокують поруч, сприяючи поступальному руху суспільства курсом на побудову в Україні правової держави і громадянського суспільства.

Забезпечення прожиткового мінімуму, споживчого кошика - один з головних напрямків в муніципальній політиці. Через систему розвитку комунального господарства та транспорту необхідно формувати нові робочі місця, одночасно підвищуючи рівень обслуговування населення, домагатися результату в боротьбі зі злочинністю, корупцією, наркобізнесом, забезпечувати безпеку та захищеність громадян.

ВИСНОВКИ

1. У ході дослідження нами було визначено сутність соціального захисту та його особливості, що дозволяє зазначити, що соціальний захист населення - це комплекс заходів, що вживаються державою, які спрямовані на досягнення соціальних цілей, пов'язаних з поліпшенням якості життя населення, підвищенням суспільного добробуту і забезпеченням соціально-політичної стабільності. Соціальний захист населення заснований на системі принципів: гуманізм; соціальна справедливість; системність; відкритість; демократизм. Об'єкт соціального захисту населення - це те, на що вона спрямована. Вчені і дослідники називають об'єктом соціального захисту безпосередньо соціальну сферу і виділяють наступні аспекти: соціальні відносини; суспільство; громадяни; умови життя; діяльність людей і т.д. Виходячи з вище сказаного, об'єктом соціального захисту є населення країни. Також об'єктом соціального захисту можуть виступати окремі громадяни країни і їх групи, які об'єднані будь-якими зв'язками або відносинами.

2. Дослідивши роль діяльності органів місцевого самоврядування в сфері соціального захисту, ми визначили, що основна функція муніципальної власності полягає в тому, що вона служить основним інструментом соціальної підтримки і захисту населення муніципальних установ, вона спрямована на забезпечення соціальних стандартів життя людей на даній території. Отже, муніципальна власність є надзвичайно важливою складовою основи місцевого самоврядування, її наявність виступає необхідною умовою соціальної захищеності населення території. Своє соціальне призначення місцеве самоврядування може виправдати лише ефективно, керуючи муніципальним майном, формуючи і раціонально використовуючи місцеві фінанси. Держава визнає за місцевим самоврядуванням право самостійно вирішувати ці питання. Тому населення муніципальних угруповань, здійснюючи місцеве самоврядування, бере на себе відповідальність за

ефективність управління муніципальної власністю і місцевими фінансовими ресурсами.

3. Проведений аналіз нормативно-правових засад діяльності органів місцевого самоврядування в сфері соціального захисту в Україні дозволив дійти висновку, що відсутність перспективної ідеології і методології соціального захисту обумовила виникнення конфліктної моделі комплексного механізму соціального захисту населення. Подальший, динамічний розвиток місцевого самоврядування можливо забезпечити лише через удосконалення відповідного нормативно-правового поля, яке має врегульовувати питання організації та діяльності суб'єктів місцевого самоврядування та його забезпечення.

4. Дослідження діяльності Центру соціальної підтримки населення міста Вознесенська показало, що на території міста Вознесенськ в повному обсязі реалізуються заходи соціальної підтримки через систему соціального захисту міста, яка включає в себе велику кількість організацій різного рівня підпорядкованості. Можна зробити висновок про велику кількість установ, що займаються реалізацією державних, обласних і міських цільових програм, розширення мережі реабілітаційних установ для пільгових категорій громадян і відсутності установи, яка б координувала роботу всієї наявної системи соціального захисту населення міста Вознесенськ.

Центр соціальної підтримки населення міста Вознесенська є структурним підрозділом Департаменту соціального захисту населення Вознесенської міської ради. Центр створений з метою забезпечення в межах своєї компетенції проведення єдиної державної політики в галузі соціального захисту слабо захищених верств населення та реалізації заходів, спрямованих на надання соціальних і реабілітаційних послуг людям похилого віку та інвалідам відповідно до чинного законодавства та національних стандартів в сфері соціального обслуговування населення.

5. Є всі підстави вважати, що існуюча в більшості випадків організація управління соціальною сферою муніципальних утворень страждає рядом недоліків, до найважливіших з яких (крім відсутності чіткого концептуального

бачення соціальної проблематики і шляхів її вирішення) можуть бути віднесені: недостатня координація діяльності суміжних комітетів соціальної сфери і перетин базових функцій; відсутність концентрації відповідальності і контролю виконання і, як наслідок, розпорошення і нераціональне використання матеріальних і фінансових ресурсів; фактична відмова від функції цілепокладання, довгострокового планування і прогнозування в сфері муніципальної соціальної політики та діяльності з розвитку соціальної сфери на стратегічному рівні управління; недостатнє організаційне підкріплення програмно-цільового підходу у вирішенні проблем розвитку і функціонування соціальної сфери муніципальних утворень як єдиного цілого, стратегічним завданням якого є підвищення якості життя населення.

6. Розробка соціальної політики, а не тільки здійснення заходів соціальної підтримки, на всіх рівнях управління, в тому числі муніципальному, наблизить Україну до вирішення найважливішої проблеми - підвищення якості життя в кожному міському і сільському поселенні. У соціальній політиці більше місця відводиться формуванню міських і сільських поселень. Соціальна і моральна деградація соціуму і людини є основною причиною, що поглиблюється, сьогодні нестійкості в світі. Модернізація процесу місцевого самоврядування, його популяризація серед населення матимуть позитивні результати. Громадяни мають усвідомити, що процеси місцевого самоврядування та демократизації суспільства крокують поруч, сприяючи поступальному руху суспільства курсом на побудову в Україні правової держави і громадянського суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрієвський Т. Децентралізація – запорука процвітання / Т. Андрієвський // Вісник міністерства доходів і зборів України. – 2014. - №36. – С.301-309.
2. Баймуратов М. Децентралізація та компетенція місцевого самоврядування в Україні / М. Баймуратов // Віче. – 2015. – №12. – С.14-17.
3. Батанов О. Розвиток конституційного законодавства про статус територіальних громад в Україні: доктринальні та прикладні аспекти / О. Батанов // Віче. – 2015. – №12. – С.18-22.
4. Борденюк В.І. Деякі аспекти співвідношення місцевого самоврядування держави і громадського суспільства в Україні / В.І. Борденюк // Право України. – 2014. – №12. – С.9-17.
5. Бородін Є.І. Розвиток системи місцевого самоврядування в Україні / Є.І. Бородін, Т.М. Тарасенко// Аспекти публічного управління. – 2015. – №4. – С.55-61.
6. Брижань І.А. Умови та чинники переходу України до моделі сталого розвитку / І.А. Брижань // Вісн. Полтав. держ. аграр. акад. – 2013. – №1. – С.128-133.
7. Виступи учасників “круглого столу” “Місьцеве самоврядування в Україні: стан та перспективи розвитку” 15 груд. 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://old.niss.gov.ua/Table/15122009/ingex.htm>
8. Вишневський С.Ф. Деякі проблеми теорії функцій органів самоорганізації населення / С.Ф. Вишневський // Держава і право: зб. наук. праць / Ін-т держави і права імені В.М. Корецького НАН України. – К., 2014. – Вип. 65: Юридичні і політичні науки. – С.92-100.
9. Власюк О.С. Шляхом децентралізації: виклики, ризики та пріоритети реформування регіонального розвитку в Україні / О.С. Власюк // Регіональна економіка. – 2015. – №1. – С.5-18.

- 10.Ворона П.В. Теоретико-методологічні засади організації місцевого самоврядування в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня дра наук з держ. упр. : спец. 25.00.04 «Місьцеве самоврядування» / П.В. Ворона; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – К., 2013. – 36 с.
- 11.Воронкова В.Г. Муніципальний менеджмент: Навчальний посібник / В.Г. Воронкова. – К.: ВД «Професіонал», 2014. – 256 с.
- 12.Врублевський О.С. Співробітництво територіальних громад (бібліотечка місцевого самоврядування) / О. Врублевський. – К.: ІКЦ «Легальний статус», 2014. – 56 с.
- 13.Гончаренко І.В. Розвиток місцевого самоврядування як передумова організації активної територіально громади / І.В. Гончаренко // Збірник наукових праць нук. – 2011. – №6. – С.126-133.
- 14.Гордєєв О.К. Механізми забезпечення сталого розвитку територіальної громади: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: спец. 25.00.04 «Місьц. самоврядування» / О.К. Гордєєв; Одес. регіон. ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – Одеса, 2014. – 20 с.
- 15.Горелов Д. Роль громадянського суспільства у реформуванні системи надання соціальних послуг населенню [Електронний ресурс] / Д. Горелов. – Режим доступу : <http://old.niss.gov.ua/Monitor/desember08/28.htm>
- 16.Дяченко М.І. Огляди реформ місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні / М.І. Дяченко, Г.О. Коваленко, І.В. Чукіна // Електронне наукове фахове видання "Державне управління: удосконалення та розвиток", 2018. - № 5. – С.98-102.
- 17.Євтушенко О. Н. Роль державної влади і місцевого самоврядування в розбудові сервісної держави з надання якісних публічних послуг / О. Н. Євтушенко // Наукові праці. Політичні науки. – Т. 122. – Вип. 109. – С. 32-37.
- 18.Жерліцин Д. К. Теоретико-методологічні засади надання послуг органами місцевого самоврядування / Д. К. Жерліцин // Теорія і практика державного управління : зб. наук. пр. Харків. регіон. ін-ту держ. упр. НАДУ при Президентові України. – 2010. – № 4 (31). – С. 433-440.

19. Закон України “Про добровільне об’єднання територіальних громад” від 05.02.2015 р. № 157-VIII. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>
20. Закон України “Про ратифікацію Європейської хартії місцевого самоврядування” від 15.07.1997 р. № 452/97. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.
21. Закон України “Про співробітництво територіальних громад” від 17.06.2014 р. №1508-VII. – Режим доступу : [http:// www.rada.gov.ua](http://www.rada.gov.ua).
22. Закон України “Про статус депутатів місцевих рад” від 11.07.2002 р. № 93-IV. – Режим доступу : [http:// www.rada.gov.ua](http://www.rada.gov.ua).
23. Закон України «Про внесення змін до Закону України Про звернення громадян щодо електронного звернення та електронної петиції» від 2 липня 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http: // zakon2.rada.gov.ua/](http://zakon2.rada.gov.ua/)
24. Закон України «Про засади державної регіональної політики» від 5 лютого 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: [http: // zakon2.rada.gov.ua/](http://zakon2.rada.gov.ua/)
25. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 р. № 280/97 // ВВР України. – 1997. – №24.
26. Закон України «Про місцеві державні адміністрації» від 09 квітня 1999 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http: // zakon4.rada.gov.ua/](http://zakon4.rada.gov.ua/)
27. Інституційний розвиток місцевого самоврядування в Україні в умовах державно-управлінських реформ: монографія / кол. авт.: І.В. Козюра (кер.), Ю.Г. Іванченко, А.О. Краснейчук та ін.; Ін-т проблем держ. упр. та місц. самоврядування Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – Лубни: Інтер Парк, 2013. – 180 с.
28. Камінська Н.В. Еволюція місцевого та регіонального самоврядування в умовах розвитку європейської демократії / Н.В. Камінська, Г.В. Бойко // Архіви України. – 2014. – №4-5(292-203). – С.73-83.
29. Конституція України: прийнята на п’ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 1996. – №30.

30. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 р. № 333-р. – Режим доступу : [http// www.rada.gov.ua](http://www.rada.gov.ua).
31. Корнієнко М. Місцеве самоврядування: системний аналіз / М. Корнієнко // Право України. – 2013. – №3-4. – С.348-355.
32. Костенюк Н. І. Основні напрями реформування системи місцевого самоврядування в Україні на основі зарубіжного досвіду / Н. І. Костенюк // Державне управління та місцеве самоврядування. - 2018. - Вип. 2. - С. 142-148.
33. Крегул Ю. Реформування місцевого самоврядування в Україні / Ю. Крегул, В. Батрименко // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2016. – № 1. – С. 17 – 27.
34. Кресіна І. Перспективи децентралізації влади у контексті регіональної політики України. Чи йдемо в Європу?/ І. Кресіна, О. Стойко // Публічне право. – 2015. – №2. – С.12-17.
35. Кубай Т.Є. Актуальні проблеми становлення системи місцевого самоврядування в Україні / Т.Є. Кубай // Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. – 2014. – №2. – С.7-12.
36. Куц Ю.О. Концептуалізація територіальної громади в проблемному полі державного управління / Ю.О. Куц, О.В. Решевець // Територіальна громада: управління розвитком; за заг. ред. Ю.О. Куца. – Х.: Вид-во «Констанат», 2013. – С.5-14.
37. Лациба М.В. Місцева демократія в Україні: нові стандарти в Україні / Лациба М.В., Лукеря І.М., Лащук-Огданська Л.О. – К.: Агенство «Україна», 2013. – 236 с.
38. Любченко П. Місцеве самоврядування в Україні: концептуальні підходи реформування / П. Любченко // Право України. – 2015. – №5. – С.55-60.
39. Майданник О. Становлення та розвиток української моделі місцевого самоврядування / О. Майданник // Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму. - 2018. - № 1. - С. 55-59.

40. Малаш С.М. Проблематика взаємовідносин між органами виконавчої влади та громадськістю / С.М. Малаш // Державне управління: теорія та розвиток. – 2017. - № 9. С.21-27.
41. Матвієнко А.С. Правове регулювання реформування територіальної влади в Україні на сучасному етапі / А.С. Матвієнко // Держава і право: зб. наук. праць / Ін-т держави і права імені В.М. Корецького НАН України. – К., 2014. – Вип. 65: Юридичні і політичні науки. – С.314-321.
42. Офіційний сайт Міністерства соціальної політики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mlsp.gov.ua>.
43. Покатаєв П.С. Організаційно-економічні аспекти сучасного стану місцевого самоврядування в Україні / П.С. Покатаєв, Ю.П. Козаченко // Інвестиції: практика і досвід. – 2014. – №11. – С.116-120.
44. Положення про Міністерство соціальної політики України від 6 квітня 2011 року №389/2011: Указ Президента України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/13360.html?PrintVersion>.
45. Руснак Б.А. Місцеве самоврядування в Україні: теорія і практика: посібник для депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів / Б.А. Руснак. – Одеса, 2011. – 536 с.
46. Сало І.С. Асоціації органів місцевого самоврядування в системі узгодження інтересів на національному, регіональному та локальному рівнях / І.С. Сало. – К.: НІСД, 2011. – 39 с.
47. Сербан Ф.І. Федералізація чи децентралізація. Виклики часу / Ф.І. Сербан // Юридична наука. – 2015. – №1. – С.7-14.
48. Серьогін С.М. Теоретичні засади та основні напрями реформування місцевого самоврядування й децентралізації влади в Україні / С.М. Серьогін, Н.Т. Гончарук // Аспекти публічного управління. – 2015. – №4. – С.111-120.
49. Скороход О. П. Надання послуг населенню органами місцевого самоврядування як пріоритет діяльності місцевої громади / О. П. Скороход // Стратег. пріоритети. – 2010. – № 1. – С. 41-46.

50. Стимулювання економічного зростання на місцевому рівні / С.О. Біла, О.В. Шевченко, М.О. Кушнір та ін. – К.: НІСД, 2013. – 54 с.
51. Тимофєєв С.П. Перспективні напрями використання закордонного досвіду розбудови місцевого самоврядування в Україні / С.П. Тимофєєв // Інвестиції: практика та досвід. – 2015. – №7. – С.120-123.
52. Толкованов В.В. Добре врядування та інструменти його забезпечення на місцевому і регіональному рівнях: вітчизняний та зарубіжний досвід: монографія / В.В. Толкованов. – Івано-Франківськ: Місто НВ, 2013. – 264 с.
53. Торгонська А.В. Реформування органів місцевого самоврядування в Україні / А.В. Торгонська // Право і суспільство : Зб.наук.пр. №1. - № 2/2017. - С. 42-47.
54. Управління сталим регіональним розвитком на засадах демократичного врядування: теорія та практика: монографія / М.М. Іжа, Н.П. Артем'єва, О.І. Воронов та ін.; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; Одес. регіон. ін-т держ. упр. – Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2012. – 252 с.
55. Хачатурян Х.В. Місцева демократія: вітчизняний та зарубіжний досвід: навчальний посібник / Х.В. Хачатурян, А.І. Некряч. – К.: КиМУ, 2014. – 346 с
56. Хорт І. Методологічні проблеми дослідження функцій місцевого самоврядування / І. Хорт // Віче. – 2015. – №12. – С.27-36.
57. Хуснутдінов О. Місцеве самоврядування: історія та сучасність / О. Хуснутдінов // Зовнішні справи. – 2010. – №3-4. – С.12-15. – №5-6. – С.32-36.
58. Шаповалов О. Надаймо самостійності, вивільнімо динамізм та енергію / О. Шаповалов // Віче. – Режим доступу: <http://www.viche.info>
59. Щебетун І. Системи місцевого самоврядування: доктринальні підходи до визначення поняття / І. Щебетун // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. - 2018. - № 4. - С. 99–108.
60. Центр соціальної підтримки населення міста Вознесеньск [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://voz.gov.ua/upravlnnya-socalnogo-zahistu-naselennya.html>